

බෞද්ධ මනෝ විශ්ලේෂණය හා චරිත විභාගය

දිලීරාන් මනෝඡ රාජපක්ෂ

17 නොවැම්බර්, 2018

0

විශේෂාංග

සූත්‍ර පිටකයේ විවිධ ස්ථානවල සඳහන් වන පුද්ගල චරිතීකරණය අභිධර්ම පිටකයේ පුග්ගලප්‍රඥප්ති ප්‍රකරණයෙහි කිසියම් වූ අංකගත ප්‍රවේශයකින් සංග්‍රහ කොට තිබෙනු දැකිය හැකිය. කුසල හා අකුසල මූල පදනම් කරගෙන පුද්ගලයා සම්බන්ධව ඉදිරිපත් වී තිබෙන චරිතීකරණ ගැඹුරු මනෝවිද්‍යාත්මක පදනමකින් යුක්ත වන අතර මජ්ඣිම නිකායට අයත් සල්ලේඛ සූත්‍රයේදී මනෝවිකෘතිතා 44ක් පමණද (මජ්ඣිමනිකාය 1, සල්ලේඛ සූත්‍රය, එම, පි. 106-109), වත්ථුපම සූත්‍රයේදී එබඳු දුස්සමාහිතතා 16ක් පමණද දැක්වේ (මජ්ඣිමනිකාය 1, වත්ථුපම සූත්‍රය, එම, පි. 82.).

1. අභිජ්ඣා - දැඩි ලෝභය
2. ව්‍යාපාදෝ - ද්වේෂය
3. කෝධෝ - කෝපය

4. උපනාහෝ - බද්ධ වෛරය
5. මක්ඛෝ - ගුණමකුකම
6. පලාසෝ - ගුණවතුන් හා තමා සමකොට සිතීම
7. ඉස්සා - ඊර්ෂ්‍යාව
8. මච්ඡරිය - මසුරුකම
9. මායා - වාටු බව
10. සායේයා - කපටි බව
11. ථම්හෝ - තද ගතිය
12. සාරම්හෝ - අනුන් කළ දෙයට වඩා වැඩියෙන් කිරීමට පෙලඹෙන සිත
13. මානෝ - මානය
14. අතිමානෝ - අතිමානය
15. මදෝ - ජාති, කුලභේද ආදියෙන් මත් වීම
16. පමාදෝ - කාමයන් නිසා පසුබට වීම

වර්ත පිළිබඳ විශ්ලේෂණයක යෙදෙන විගුද්ධිමාර්ගයේදී එක් එක් වර්ත ස්වාභාව ගොඩනැගීමට බලපෑ විවිධ වූ සාධක මනෝවිද්‍යාත්මකව හා කායික විද්‍යාත්මකව පදනමකින් විවරණය කොට ඇත්තේ සවැදැරුම්වය. ඊට පදනම් කොටගෙන ඇති නිර්ණායක වන්නේ ඉරියව්, කෘත්‍ය, වැලඳීම්, දර්ශනාදිය හා ධර්ම ප්‍රවෘත්ති ආදියයි.

“ඉරියාපටතෝ කිච්චා - හෝජනා දස්සනාදිතෝ
 ධම්මජ්ජවත්තිතෝ චේව - වරියායෝ විභාවයේ”
 ඒ වර්ත නම්,

1. රාග වර්ත, 2. ද්වේෂ වර්ත, 3. මෝහ වර්ත, 4. ග්‍රද්ධා වර්ත, 5. බුද්ධි වර්ත, 6. විතක්ක වර්ත යනාදියයි.
- රාග වර්තයා: බෙහෝ සෙයින් රාගය ඇති බව, වස්තූන්ට හා පුද්ගලයන්ට තදින් ඇලුම් කරන බව කැම-
 බීම, ඇඳුම් - පැළඳුම්, ශරීරය ලස්සනට තබා ගැනීම් ආදියට බොහෝ ඇලුම් කරන බව, වාසස්ථානය හා
 භාණ්ඩ පිළිවෙලට තබා ගැනීමට කැමති බව ලක්ෂණ කොට ඇත්තේය.
- ද්වේෂ වර්තයා: අනුන්ගේ වැරදි සෙවීමට කැමැති බව, ගුණ නොදක්නා බව, නිතර කිපෙන බව, ඉතා සුළු
 කරුණටත් තරහින් කපා කරන බව, අනුන් හා වැඩි කල් මිත්‍රව නොවිසිය හැකි බව, කටුක ආභාරවලට රුවී
 කරන බව ලක්ෂණය. ගමන් කරන විට පතුල් අගින් බිම සාරන්තකු මෙන් පාද වහා බිම තබා වහා උඩට
 නහයි; කපාව ගොරහැඩිය.
- මෝහ වර්තයා: ගැඹුරු කරුණු තේරුම් ගැනීමට අසමත්කම, රැවටෙනසුලු බව, අනුන්ගේ කීම් අනුව
 කටයුතු කරන බව, පිළිගත් මෝහ ලක්ෂණය. මෝහ වර්තය වැඩි කිරීමේදී උදාසීන ගති පායි; කලත් එහි
 වැඩි වේලා නොයෙදයි.
- ග්‍රද්ධා වර්තයා: දානයේ කැමැති බව, ගුණවතුන් දකිනු කැමැති බව, ධර්මය ඇසීමට ප්‍රිය බව, ප්‍රීතිය බහුල
 බව ලක්ෂණය. ඇතැම් කරුණුවලින් රාග වර්තයාට සමානය. වැඩිහිටියන්ට ගරු කරන බවද, කීකරුකම හා
 යටහත්-පහත් පැවතුම් ඇති බවද තවත් ලක්ෂණ වෙයි.
- බුද්ධි වර්තයා: ගැඹුරු දේ තේරුම් ගැනීමට සමත් බව, අමුතු දේ කල්පනා කිරීමට ඇලුම් කරන බව, උගත්
 අය ඇසුරට ප්‍රිය බව ලක්ෂණය.

විතක්ක වර්තයා: කල්පනා බහුල බැවින් සිත එකඟ කිරීමට අපහසු බව, දොඩමලු බව, බොහෝ දෙනා සිටින තැනකට ගොස් කථා කිරීමටත් තනියෙන් සිටින විට කල්පනා කරමින් සිටීමටත් ප්‍රිය කරන බව, කුසල් කිරීමේ සතුටක් නැති බව ලක්ෂණය.

විශේෂ වර්ත ලක්ෂණ මෙසේ වුවද මේ ලක්ෂණ අඩු-වැඩි වශයෙන් සෑම වර්තයකටම තිබිය හැකි බවද ඉගැන්වේ.

මේ වර්ගීකරණය ඇසුරෙන් මානසික තත්ත්ව අධ්‍යයනය කිරීම බෞද්ධ සාහිත්‍යාගත නිදසුන් ඇසුරෙන්ද කළ හැකි බව පෙනේ. අංගුලිමාල ද්වේෂය හා මෝහය පෙරදැරිව මනුෂ්‍ය ඝාතනය, ඇහිලි මාලයක් සකසා පැලදීම ආදි දුස්සමාහිතතා පිළිබිඹු කළේය. රාග වර්ගයා ලක්ෂණ පිළිබිඹු කළ උදාසි භික්ෂුව අසාමාන්‍ය ලිංගික ක්‍රියාවල යෙදිණි. දර්ශන කාමය පදනම් කරගත් වක්කලී හිමි රාග වර්ගයා ලක්ෂණ දරමින් බුදු සිරුර දෙස නිතර බලා හිඳීම, තමා කෙරේම දුක් පිණිස කටයුතු කළ ලෝසක තෙරුන් ද්වේෂය පදනම් කරගෙන සියදිවි හානි කරගැනීමට තැත් දැරීම ආදියද මෙහිදී දැක්විය හැකි ය. එසේ ම විංචිමාණවිකාව, මාගන්ධියාව, කුණ්ඩලකේශිය, බෙමාව, කිසාගෝතමිය, දේවදත්ත භික්ෂුව, මච්ඡරිය කෝසිය සිටු, ලාලුදාසි භික්ෂුව, ඡබ්බග්ගිය භික්ෂු-භික්ෂුණීන්, ඡන්ත හිමි, අක්ඛෝස පිරිවැජ්, සච්චක ආදීන්ගේ වර්ත පමණක් නොව; ජාතක කතා ඇසුරෙන්ද මෙහිලා උකහාගත හැකි නිදසුන් අප්‍රමාණයකි.

බුදුදහම වනාහි දුස්සමාහිතතා දුරලා සුසමාහිතතා අවධාරණය කරන දහමකි. ඒ මූලික වශයෙන් දුස්සමාහිතතා පිළිබිඹු කරන පුද්ගලයාට ලෞකික හා ආධ්‍යාත්මික වශයෙන්ද සමාජ, සංස්කෘතික වශයෙන්ද දැඩි අහිතකර බලපෑමක් කරන නිසාය. එය අභ්‍යන්තර වශයෙන්ද බාහිර වශයෙන්ද පුද්ගලයා අවුලෙන් අවුලට පත්වන්නටද හේතු වේ. මේ ගැටලුවට පිළියම් සෙවීමේදී ප්‍රඥාව, කෙලෙස් තවන වීර්යය, පාරිභාරික නුවණ, සසර බිය දක්නාසුලු මිනිසාට ශීලයෙහි පිහිටා සමාධිය හා ප්‍රඥාව වඩා සියලු ගැටලු නිරාකරණයට හැකි බව දැක්වේ.

බුදුරදුන් පුද්ගලයාගේ දුස්සමාහිතතා සහමුලින් දුරු කොට විත්ත පාරිශුද්ධිය සඳහා අනුගමනය කළ ප්‍රතිකාර ක්‍රම දෙකක් 'වෙදෙක් වා, පිත්, සෙම් ආදියෙන් හටගත් රෝග සමනය කිරීමට වමනයද විරේචනයද භාවිත කරන්නේ යම් සේද තමන් වහන්සේද ජරා, මරණ, ශෝක, පරිදේව, දුක්, දොම්නස්, උපායාස ස්වභාව කොට ඇති සත්ත්වයා මුදාගැනීම සඳහා ආර්ය වමනය හා ආර්ය විරේචන ලබා දෙන්නේයැයි' අංගුත්තරනිකායේ සඳහන් වේ.

මිඨ්‍යා දෘෂ්ටි, මිඨ්‍යා සංකල්ප ආදිය විරේචනය කොට සියලු කෙලෙස් වමනය කරවීම සඳහා බුදුරදුන් සොයාගන්නා ලද පිළියම් රැසක් මිලින්ද ප්‍රශ්නයේදීද සඳහන් වේ. ඒ පිළියම් නම්: සතර සතිපට්ඨානය, සතර සම්‍යක්ප්‍රධාන, සතර සාද්ධිපාද, පංච ඉන්ද්‍රිය, පංච බල, සප්ත බොජ්ඣංග හා ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය යන සත්තිස් බෝධි පාක්ෂික ධර්මයි. දුස්සමාහිතතා දුරලීම පිණිසද විත්ත පාරිශුද්ධිය ජනිත කර ගැනීම පිණිසද අනුගමනය කළ යුතු අධිශීල, අධිවිත්ත, අධිපඤ්ඤා සංඛ්‍යාත අනුසුරුව ශික්ෂා අර්ථ ක්‍රියාකාරිත්වය තුළින් අනුපදා පරිනිබ්බානය පෙන්වන සප්ත විශුද්ධියක් මජ්ඣිමනිකායේ රථවිනීත සූත්‍රයේ පෙන්වා දෙයි:

1. ශීල විශුද්ධිය
2. විත්ත විශුද්ධිය
3. දෘෂ්ටි විශුද්ධිය
4. කංඛාවිතරණ විශුද්ධිය
5. මග්ගාමග්ග ඤාණ දස්සන විශුද්ධිය

6. පටිපදා ඤාණ දස්සන විගුද්ධිය

7. ඤාණ දස්සන විගුද්ධිය

දුස්සමාහිතතා සහමුලින්ම දුරලීම පිණිස අවධාරණය වන බෞද්ධ පිළිවෙත කායික, වාචසික පරිගුද්ධියෙන් ඇරඹී ආධ්‍යාත්මික විමුක්තිය යටතේ ගැනෙන සෝවාන්, සකාදාගාමී, අනාගාමී, අරහත් යනාදී මාර්ගඵලවලින් අවසන් වන්නේ මානසික පවිත්‍රතාවය දක්වා අනුගමනය කළ යුතු අනුක්‍රමික ක්‍රියා සන්තතියක් උපයෝගී කරගැනීමෙන් බව මෙයින් පැහැදිලි වේ. පුද්ගල මනස අපවිත්‍ර කරන විසාන පරිලාභයක් හෙවත් විනාශක පරිදහනයක් ලෙස හැඳින්වෙන ආසුව දුරු කළ හැකි ක්‍රම හතක් සබ්බාසව සුත්‍රයේදී පෙන්වා දී තිබෙන අතර, තමන් විසින් තමන් තුළ ම සුසමාහිතතා සංවර්ධනය කිරීමේ ප්‍රායෝගික ක්‍රියාදාමයක් එමගින් විස්තර වේ:

1. දර්ශනයෙන් (දස්සනා)
2. සංවරයෙන් (සංවරා)
3. ප්‍රතිසේවනයෙන් (පටිසේවනා)
4. ඉවසීමෙන් (අධිවාසනා)
5. පරිවර්ජනයෙන් (පරිවජ්ජනා)
6. මුදාහැරීමෙන් (විනෝදනා)
7. භාවනාවෙන් (භාවනා)

සත්ගුණ දම්වලින් හෙබි පුද්ගලයා සුසමාහිතතා වඩා මෙලොව, පරලොව දිනන අතර; එහි මූලික පරමාදර්ශය පැනෙන්නේ බුද්ධ වර්තයෙනි. එම අදහස තවත් ආකාරයකින් දක්වන්නේ නම්: වර්යා අභිසංස්කරණ පිළිබඳ බෞද්ධ විචරණය සියුම්ව අධ්‍යයනය කර බැලූ විට පෙනී යන ප්‍රධාන කරුණ වන්නේ සුසමාහිත වර්යාවන්ගේ ප්‍රතිමූර්තිය බුදුරදුන් වන බවයි. එමෙන්ම සුසමාහිත වර්යාවන්හි කුටප්‍රාප්තිය වනාහි සම්මා සම්බුද්ධත්වයයි. ඒ අනුව සියලු කෙලෙස් නසා අවබෝධ කරගන්නා වූ නිවන වනාහි අවසානික වශයෙන් සුසමාහිතතාවනහි උපරිම අවස්ථාවයි.

මානසිකව අයහපත් චිත්තාවේග නිසා මානසික පීඩනය හා දුක වේදනාව ලබා දෙයි. හේතු-ඵල න්‍යායයට අනුව මේ කරුණ සතිපට්ඨාන සූත‍්‍රයේ දැක්වේ. නිදසුනක් ලෙස මෙහිදී ද්වේෂයේ හෙවත් තොරුස්නා බවේ, තරඟවේ ප්‍රතිඵල ලෙස,

1. සුවසේ නින්ද නොයෑම
2. සුවසේ අවදිවීමේ නොහැකියාව
3. නපුරු සිහින දැකීම
4. මිනිසුවන්ට ප්‍රිය නොවීම
5. අමනුෂ්‍යයන්ට ප්‍රිය නොවීම
6. දෙවියන් ආරක්ෂා නොකිරීම
7. ගින්දර විෂ හා දරුණු ආයුධවලින් හානි වීම
8. සිත තැන්පත් නොවීම
9. මුහුණ අප්‍රසන්න වීම
10. මුළා වී කලුරිය කිරීම
11. මෙලොව දී දුක් විදිනා අතර මරණින් මතුද දුක් විදින්නට සිදු වේ.

මෙහි 3, 5, 6, 11 අතින්දීය ප්‍රත්‍යක්ෂමය කරුණු වන අතර, මෙයින් ප්‍රකට වන්නේ පියවි ඇසට පෙනෙන හා එසේ පියවි ඇසට නොපෙනෙන කරදරවලින්ද අයහපත් චිත්තාවේග නිසා පීඩාවට පත්වීමට සිදු වන බවයි.

මිනිස් මනස රෝගී කරන කායික හේතු මෙන්ම මානසික හේතුද පවතින අතර, මේ විෂය දෙකෙන්ම රෝගයක පවත්නා වූ අන්තෝන්‍ය කාරක සාපේක්ෂක පදනමක් දිස් වේ. එය පහත දැක්වෙන ලෙස දෙපරිදි වේ:

1. කායික රෝග

කායික රෝග සඳහා කායික හේතු ඇත.

කායික රෝග සඳහා මානසික හේතු ඇත.

2. මානසික රෝග

මානසික රෝග සඳහා මානසික හේතු ඇත

මානසික රෝග සඳහා කායික හේතු ඇත